

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Instructio practica ...

Institutiones Qvintvplicis Theologiæ - Positivæ videlicet, Asceticæ,
Polemicæ, Speculativæ, & Moralis complectens, Unà cum Appendice
Methodum compendiarium reformationis Ecclesiasticæ à Concilio
Tridentino factæ continente

Lohner, Tobias

Dilingæ, 1679

§. 4. De Causa formali studendi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-48233](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-48233)

offerri debeat. Nam, ut ipse Matt. 5. dixit, *beati mundi corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Cui autem Deus secretum non abscondit, illum etiam creaturæ DEI non effugerit, uti rectè Cassianus discurret. Hinc meritò suadetur studiosis, ut ante omnia puritatem animi crebra & religiosa sacramentorum frequentatione, quotidianâ ac serâ conseruatione discussionem, omniumque peccatorum, & occasionum vitæ procurare & conservare studeant, certò sibi persuadentes, quòd ut Salomon Sap. 1. dixit, *in malevolam animam non introibit Sapiëntia, nec habitabit in corpore subdito peccatorum.*

§. IV.

De causa formali Studii.

I. Causa formalis Studii alia non est, quàm ipsa Speculatio; hæc autem sex potissimùm partes, ut rectè fiat, continet, quas quidam memoriæ causâ sequenti disticho comprehendit:

Serbo bene, ausculta, bene discuto, quere, duella.

Multa nota prudens, sic bene doctus eris.

Nam bona scriptio faciliat relectionem scriptorum. *Annotationis* erudit; *exaustio* dubitandi rationes, & quærendi, utriusque materiam suggerit; *interrogatio* illustrat; *concertatio* industriam acuit, & profectum promovet juxta Cajetani dictum: *Circulus* (id est, concertatio in plurimorum concertantium circulo seu conventu fieri solita) *et caetera* (id est, crebra scriptio, quâ quis aliis doctrinas tradit, in suo studio se exercet) *fecerunt me doctum.* Porro ut singulis hæc singulæ partes vel industriæ observentur, proderit breviter indicasse, quid circa singulas sit spectare observandum.

II. Primo ergo *Scriptionem* quod attinet, hanc ordinatam, accuratam, & integram esse oportet. *Ordinata* erit, si non confusè omnia scribantur, sed debita intervalla inter conclusiones, objectiones, & responsiones observentur, ut passim in libris impressis videre est. *Accurata* erit, si interpunctiones, aliæque ad orthographiam pertinentia rectè observentur; quod nisi fiat, turbabitur sensus, & fasti-

fastidium non modicum ad Scripta relegenda parietur. *regra* denique erit, si omnia, quæ à Professore dictantur, diligenter excipiantur neque ipsæ etiam citationes tanquam minus necessaria omittantur; etsi enim tum, cum actu discutiuntur, modicus earum usus aut utilitas appareat, suo tempore, quando ad ipsos fontes recurrere quis voluerit, magno subsidio erunt.

III. Secunda industria, scilicet *auscultatio*, dispositio libera, & attenta esse debet. *Dispositio* erit, si ea, quæ in Schola explicanda sunt, prius studiose relegantur; sic enim ipsa explicatio longè facilius fructuosiusque intelligetur. *Libera* erit, si omnes alia curæ, & cogitationes, quæ animam distrahere possunt, fortiter expellantur, & mens tranquilla atque discendi avida ad scholam afferatur. *Attenta* erit, si non modò animus, aurèsque ad verba Professoris excipientes applicentur, sed idem Professor etiam variis gestibus observari aspiciatur, ut Cassilius suadet; frequenter enim gestus prædicat, quàm verba, uti in Oratoribus videre est, qui lætius magis persuadent actione, quàm voce.

IV. Tertia pars, scilicet *discussio* scriptorum, pia, scripturæ pulchra, solida, litigiosa, utilis & discreta esse debet. *Pia* erit, si antè, quàm ad eandem accedatur, pura intentio excipiatur, & tum divinum auxilium, tum Sanctorum Patrum patrocinium sedulò imploretur; imò etiam inter ipsam discussionem mens interdum per pia suspiria ad Deum elevetur; hæc enim ratione primùm quæritur regnum DEI, & Justitia ejus atque adeò meritò sperari potest, quòd juxta promissum Servatoris etiam omnia auxilia ad profectum necessaria sint adjicienda. *Scripturæ pulchra* erit, si omnes conclusionum, definitionumque particulae, sub quibus aliqua doctrina vel distinctio latere potest, exactè discutiantur, & unus Scriptorum locus cum altero conferatur. *Solida* erit, si quis primò statum quæstionis bene intelligere studuerit, tum decisionem quæstionis seu conclusionem accuratè perpendat; postea fundamentum & argumentum primarium sententiæ suæ diligenter excutiat, id est, si probationes Professoris ad Syllogismum redigat, & singularum præmissarum probabilitatem seu veritatem hoc vel simili modo examinet; quid si mihi negetur hæc propositio, quomodo probatur

arendam vellem? & sic etiam ad minorem discentiam
 procedat, ita ut nulla proposito præcisè propter autho-
 ritatem Professoris credatur, sed tam diu ulterius probetur,
 donec ad primum aliquod principium perveniatur, id est, ad
 propositionem aliquam per se claram, vel ab omnibus con-
 tinentam, vel alibi probandam. Huc etiam pertinet, ut re-
 scriptis secum ipse conversionem cum fundamento
 eorum quidem iisdem verbis, sed eodem sensu, quasi alteri ean-
 dem explicare vellet repetat. Item ut suis temporibus inte-
 rrogationes repetantur, hoc vel simili modo, ut ab initio
 questionum inter se connexio attendatur: subinde una se-
 quenti post alteram breviter examinatur iudagando, quid ea
 præcipue concludatur, quod potissimum illius fundamen-
 tum sit, in qua ratione contraria sententia se maximè fun-
 dat, & quomodo illi occurrendum. *Litigiosa* erit excussio
 eorum, si vel ipse sibi aliquid objiciat, vel objectiones
 scriptis allatas in formam syllogisticam redigat, surgeat-
 que, deinde verò ipse etiam respondeat, quærendo primum
 solutionem proprio ingenio, postea verò etiam Solutionem
 Professoris considerando, & cum sua conferendo, videndò
 quæ, an non aliqua instantiâ, aliâve responsione Professo-
 ris eandem enervare possit. Quòd si non satisfaciant sibi e-
 orum responsiones, annotare illas poterit, ut paulò post
 eas. *Utilis* erit discussio, si, postquam uni, alterive ar-
 gumento studuerit, dispiciat, quid utilitatis ex eo ad propriam
 alienam salutem haurire possit; quâ ratione Theologi-
 cas speculationes & veritates ad convincendos Hæreti-
 cos, instruendos Christianos, seipsum ad perfectionis &
 studium, exstimulandum adhibere possit, aut velit.
Periculosa denique erit, si nimius in discussione tali peragen-
 dum temperetur, ipseque discussionis labor non faciliè
 per duas horas continuetur, & aliquantulo temporis spatio
 remittatur, ut animus tanto vegetior ad eandem redeat.
Secreta pertinet, ut talis discussio utpote totum sibi ho-
 mem vendicans non instituat tempore, quod vale-
 at aut Spiritui sit parùm opportunum, quale foret, si
 post prandium aut cœnam, aut cum preces fundenda, aliâ-
 que exercitiâ spiritualia peragenda sunt, susciperetur.
 V. Quarta industria videlicet *interrogatio*, per quam
 priva-

privatas conferentias cum Professore, aut etiam Discipulis doctioribus intelligo, sincera, humilis, & fructuosa esse debet. *Sincera* erit, si sincero animo dubia occurrentia proponantur, id est, non ut aliorum scientia exploretur, ut alii quaestionibus implicatis & fallacibus vexentur, ut ut dubii propositi solutio accipiatur. *Humilis* erit, si gloriantiam suam libenter quis fateatur, ideoque in dubiis alios recurrere non erubescat; sed & ipsa responsa benigne animo recipiat, etiam si non undequaque satisfaciant. *Frustrata* erit, si, quae ex responsione aliorum intellecta fuerint, breviter annotentur, praecipue si majoris momenti videantur, & in ipsis scriptis non continentur.

VI. Quinta industria, nempe *concertatio* tam privata, quam publica, quae partim in defensione, partim in pugnatione consistit, alacris, modesta, efficax esse debet. *Alacris* erit, si voce non nimis submissa, & timidi animi eicem praefereente quis defendat, vel argumentetur, ut ipso argumentandi vel defendendi modo fervorem quatenus ostendat, ut certaminis cujusdam speciem habeat disputandi. *Modesta* erit, si alterius sermo non interpelletur: si caventur omnes severiores censurae, cavillationes, irrisiones, & verba parum aedificantia, qualia sunt, *falsum est, absurdum est, toto caelo errat, nullus unquam hoc somniavit &c.* si quis videt, argumentantem vel defendentem progredi non posse, non insultet, sed, quantum fieri potest, ejus honorat consulat, addendo explicationem argumenti, vel ipsam responsionem suggerendo. *Efficax* erit, si quis solidum argumentum & responsum, ex quo Auditores aliquid discere possint, ipsaque doctrina disputando proposita, clariores reddatur, afferre studeat. Talia autem argumenta merito cedentur, si quis vel argumenta in scriptis proposita per se sententia enervare; vel certe objectiones in iisdem scriptis pro contraria sententia allatas amplius urgere conetur, cum enim Professores supponantur legisse Authores contrariae sententiae, eorumque praecipua fundamenta dictasse, & haec tenuisse, merito argumenta, quae ex talibus objectionibus proferuntur, efficacissima; & verò etiam pro ipsis dictatis clariores intelligendis utilissima judicantur.

VII. Sexta denique industria, *Annotatio* videlicet

prudens, distincta, & constans esse debet. *Prudens* erit, si
 non minima quæque annotentur, sed ea solum, quæ utilia
 fore sperantur, qualia sunt 1. Ignorantia; quando scilicet
 termini, vel modi loquendi non intelliguntur. 2. Du-
 bia, per quæ intelliguntur rationes, quæ contra conclusio-
 nem vel responsa ad objectiones in scriptis allatas occurrunt.
 3. Argumenta, quæ inter discussionem occurrerunt, vel
 in publicis, privatisque disputationibus audita fuerunt,
 singularem efficaciam continere videbitur. 4. *Respon-*
siones digniores, quæ sub digniorum propositione aut argumen-
 tatione accepta fuerunt. 5. Ad hanc annotationem etiam
 accipi possunt *marginalia*, quibus succus ex scriptis extrahi-
 tur, & ad memoriam juvandam prope ipsam conclusionem
 objectionem in margine breviter notatur. 6. *Compen-*
ditio quoque, etsi ab aliquibus *dispendium* vocetur, non o-
 mni contemni debet, si rite fiat, cum & primaria funda-
 menta per illud in memoriam revocentur, & magnum ad
 inveniendos quæstiones brevi tempore repetendas subsidium
 præbentur. *Distincta* erit, si non omnia, quæ annotanda
 sunt promiscue scribantur, sed certa singulis charta depute-
 rentur, maxime verò iis, quæ digniora, & scitu magis necessa-
 ria videbuntur; hæc enim quia sola fortè asservabuntur; hoc
 etiam diligentior annotationem mereatur. *Con-*
tinenda denique erit annotatio, si quis rerum notandarum
 similitudine, vel difficultate abstrahere se non sinat, ab
 labore: quò enim major est labor iste, hoc major suo
 tempore fructus è rebus notatis reportabitur.

VIII. Atque hæc tandem est natura speculationis,
 in modum solidissimus, & optimus in studio Theologiæ
 faciendus. Ex quo breviter officium Theologiæ (idem
 in proportione etiam de aliis scientiis sublimioribus di-
 cendum est) studiosi colligi potest, ac dici, Theologiæ
 officium esse illum, qui circa materias Theologicas scri-
 bit, & annotat multum: plus audit, & meditat: pluri-
 mum confert, ac disputat, in quibus officiis præstandis qui
 meliorem exhibuerit, & generosè vicerit, is majorem
 tempore ex labore suo fructum reportabit, ut adeò hîc quo-
 que verè locum habeat illud Ascetæ: *Tantum proficies, quan-*
to vim insuleris. Quia tamen in hoc studio non levia
 peri-

pericula & tentationes occurrere solent, quæ, nisi maturè occurratur, efficere possunt, ut plus damni, quam commodi ex tali studio reportetur, ideo ut hæc quoque pericula evitentur, placet ea breviter referre, &, quâ ratione iisdem occurrere Theologiæ Studiosus debeat, ostendere.

§. V.

De periculis in Studio Theologiæ cavendis.

I. Multa quidem sunt pericula, quæ plerumque scientiarum sublimiorum studio sunt connexa, sed quatuor præcipuè ex illis numerantur, quibus Theologiæ studium magis est obnoxium, quantò magis Theologiæ scientiæ omnes alias utilitates, quâ utilitate, quâ dignitate accellit.

II. Primum periculum est, ne, quemadmodum Societas JESU suos Studiosos prudenter monet, fervore studio interpescat solidarum virtutum studium; unde non male quoddam studium literarum lupo, virtutis verò studium agnoscit comparavit, eò quòd, sicut agnoscit lupus assiduò infidiat scientiarum quoque studium, fervorem ac studium virtutum devorare nitatur. Quare ne simile detrimentum Theologiæ Studiosus patiat, sequentia tria media adhibeat. 1. Sedulo caveat, ne consueta pietatis & orationis exercitia, quam prætextu Studiorum aut omnino intermittat, aut negligenter, & festinanter saltem peragat; sed potiùs certo perseveret, tantò meliùs sibi postea studendi laborem necessurum, quantò accuratiùs præ memorata sua exercitia ritualia peregerit, omnemque de studiis cogitationem depuraverit; quem in finem altè memoriæ suæ auream illam Bonaventuræ sententiam in Spec. dif. c. 7. propositam imitabitur: *Scientia, quæ pro virtute despicitur, per virtutem potèst modum meliùs invenitur*; 2. Sæpe perpendat, quam parum profit scientia quæcunque, nisi cum virtute conjungatur, tantum parum scilicet, quàm parum prodest Artifici instrumenta habere optima, & elegantissima, si usum eorum nesciat.